

ВЪПРОСНИК

за държавен изпит по специалността за придобиване на ОКС „Бакалавър” - специалност „Икономика на отбраната и сигурността“

Раздел I. ИКОНОМИКА НА ОТБРАНАТА И СИГУРНОСТТА

- 1. Обект на изучаване от икономиката на отбраната и сигурността.** Парадигма и език на изучаване. Предмет, задачи и проблеми на практиката. Структура на науката. Метод и инструментариум. Цели на дисциплината.
- 2. Функции на икономическата система при осигуряване на отбраната и сигурността.** Видове икономически системи и начини за осигуряване на сигурността. Отбрана, сигурност и обществено възпроизводство. Основни икономически въпроси на сигурността и отбраната. Полезност и потребности за отбрана и сигурност. Парциален и общ равновесен анализ.
- 3. Причини за правителствена намеса в стопанския живот.** Двусекторна икономическа система, национален изход. Икономически цикъл, отбрана и сигурност. Връзки и взаимодействия на сектора за сигурност и отбрана с националното стопанство. Правителствена политика за отбрана и сигурност.
- 4. Обществен сектор в смесена икономика, отбрана и сигурност.** Потребности и потребление на сигурност и отбрана. Полезност, благо и ценност на сигурността и отбраната. Разлика между публични и частни блага. Разпределение на ресурси при публични и частни блага. Последици от съществуването на публично благо „отбрана и сигурност“.
- 5. Разполагаеми ресурси за отбрана.** Фактори за производство и граници на производствените възможности. Отбрана и сигурност и граница на производствените възможности. Богатство на отбраната и сигурността и потенциал за отбрана и сигурност. БНП при пълна заетост – универсална база за оценка на разходите за отбрана и сигурност. Държавен бюджет и разходи за отбрана и сигурност. Структура на бюджетите за отбрана и сигурност.
- 6. Международна търговия и отбрана.** Международна търговия, граница на производствените възможности и способности за отбрана и сигурност. Абсолютни и сравнителни производствени преимущества. Либерална и автаркична политика и въздействие върху производствената възможност, отбраната и сигурността. Условия за печалба от търговията, рискове и роля на отбранителното производство. Търговски ограничения, отбрана и сигурност. Международни търговски организации и отбранителна търговия.

7. **Разходи за отбрана и икономическо развитие.** Разходи за отбрана и възпроизводство на отбраната и сигурността. Теоретични схващания за въздействието на разходите за отбрана върху националния продукт. Глобални и регионални изследвания на разходите за отбрана и сигурност. Сравнителни изследвания на разходите за отбрана и сигурност. Позитивни и негативни ефекти и критерии за оценка на ефективността на разходите за отбрана и сигурност.
8. **Икономическа сигурност и отбрана.** Определение и условия за икономическа сигурност. Заплахи и рискове за икономическата сигурност. Икономическа взаимозависимост, криза и конфликт. Средства и форми за икономически натиск. Стратегии за гарантиране на икономическата сигурност. Икономическа сигурност, отбрана и национална сигурност.
9. **Планиране-програмиране-бюджетиране (ППБ).** Кратка история. Принципи на стратегическото програмно планиране, програмиране и бюджетиране. Същност, цели и задачи на ППБ. Характеристика и приложение на системата ППБ. Програмна структура, компоненти и елементи. Процес и процедура на ППБ.
10. **Място и роля на икономическия анализ при вземането на решения за осигуряване на въоръжение и техника.** Управление на отбранителните ресурси и модернизация на Въоръжените сили. Икономически анализ и процес на осигуряване на въоръжение и техника (ВиТ). Оценка и избор на ВиТ. Проблеми и специфика при избора на ВиТ.
11. **Теоретико-приложни аспекти на анализа и оценка на въоръжение и техника.** Обосновка на решения за избор между различни алтернативи. Съчетаване на разходи и ползи. Обща рамка на метода „Разходи-ползи“.
12. **Аналитичен цикъл и основни елементи на метода „Разходи-ползи“.** Анализ и оценка на разходите. Анализ и оценка на ползите. Оценка на алтернативите и избор на предпочитана алтернатива.
13. **Икономическият анализ като процес – основни стъпки.**
14. **Количествено ориентирани методи за вземане на решения в среда на неопределеност и риск.** Матрица на полезността. Дърво на решенията.
15. **Приложение на мрежови модели при управление на проекти.** Елементи, логически правила и алгоритъм за построяване и решаване на мрежов модел.
16. **Иновации – същност, класификация, особености и принципи за управление.** Иновационен процес. Разработване, оценяване и изпълнение на иновационни проекти.
17. **Трансфер на технологии.** Същност. Търговски и нетърговски форми за трансфер на технологии.
18. **Управление на проекти в сектора за сигурност и отбрана.** Оценка и управление на риска в сектора за сигурност и отбрана.

Раздел II. МЕНИДЖМЪНТ НА ОТБРАНАТА И СИГУРНОСТТА

- 19. Въведение в мениджмънта на отбраната и сигурността.** Структура и цели на системата за управление. Характеристика на системата за управление. Предизвикателства пред управлението в сигурността и отбраната. Особеност на системата за управление. Гражданско общество и сигурност и отбрана.
- 20. Решението в сигурността и отбраната.** Същност, видове и общи характеристики на решението. Особености на решението в сигурността и отбраната. Обкръжение, концепция и цикъл на решението. Количествено обосноваване на решенията. Характеристика на аналитичната поддръжка на решението. Направления за повишаване на ефективността на решенията.
- 21. Управленски подходи в сигурността и отбраната.** Закономерности, принципи и подходи при управлението. Видове методи и техники за организационно управление. Функционално управление. Програмно управление. Ситуационно управление и мениджърски роли.
- 22. Управленски цикъл в сигурността и отбраната.** Философия, култура и стил на управление в сигурността и отбраната. Йерархия и управленски цикъл в сигурността и отбраната. Функционално управление. Програмно управление. Ситуационно управление.
- 23. Цели на управлението в сигурността и отбраната.** Същност на целите и необходимост от тях. Изисквания към целите. Основни цели на управление в сигурността и отбраната. Приоритет на целите и влияние на вътрешни външни фактори върху тях. Цели и базови поддържащи способности. Способности и трансформация на сектора за сигурност и отбрана.
- 24. Организационно управление.** Същност и подходи за изучаване на организацията. Принципи на организационната система. Организационна структура на управление. Видове организационни структури. Организационно-структурни критерии и параметри. Методи за организационно внедряване. Институционална структура на сектора за сигурност и отбрана.
- 25. Оперативно управление и контрол.** Контрол или оперативно управление. Дефиниране на понятието контрол и видове контрол. Обратна (управляваща) връзка. Процес (цикъл) на контрол. Равнища на контрол. Контролни системи. Технология за управление и оперативни контролни техники.
- 26. Кадрово управление в сигурността и отбраната.** Общи въпроси на кадровия мениджмънт в сигурността и отбраната. Планиране на персонала. Рекрутиране на персонала. Подбор на персонала. Обучение и тренировка. Лидерство. Работа с групи. Кадрова и социална политика.

27. **Възникване и развитие на стратегическото управление.** Съдържание на стратегическото управление. Стратегически задачи. Стратегически предимства. Стратегически процес. Стратегически модел. Стратегическа среда. (Л9: с. 11-23).
28. **Стратегическа теория в управлението.** Стратегически принципи. Стратегически парадигми. Стратегическа типология. Стратегически концепции. Стратегически школи. (Л9: с. 28-46).
29. **Стратегическа методология в управлението.** Стратегически подходи. Стратегически проблеми. Стратегическа мъдрост и мислене. Стратегически аксиоми (Л9: с. 45-56, 64-70).
30. **Стратегически ориентири на организацията.** Стратегическа визия. Стратегическа мисия. Стратегически цели. Дърво на целите. (Л9: с. 187-204).
31. **Стратегическа пирамида на организацията.** Стратегическа йерархия. Глобални стратегии. Интернационални стратегии. Корпоративни стратегии. Бизнес стратегии. Функционални стратегии. Операционни стратегии. (Л9: с. 207-228).
32. **Информационен мениджмънт и стратегически информационни системи.** Критерии за качество на информацията. Модел за управление на ресурсите за отбраната – общо описание и основни приложения. Изисквания към данните, ограничения и изходни резултати. Компоненти на модела.
33. **Представяне, съхранение и достъп до информация и знания в отбраната и сигурността.** Модел за извод на хипотеза с използването на данни и знания. Особенности на знанията, по които те се различават от данните.
34. **Технологии за обработка на знания с пряко отношение към сигурността и отбраната и вземането на решения.** Класификация на методите за обработка на знания с пряко отношение към сигурността и отбраната и вземането на решения. Експертни системи (ЕС). Състав на ЕС и функционални модули.
35. **Автоматизирана информационна система на ръководния състав на Българската армия.** Функционални нива, включени в системата. Основни подсистеми и комплекси – описание и особености.
36. **Работа с електронни документи в системата за отбраната.** Нива на достъп и потребители. Етапи на работа с електронни документи.
37. **Военни приложения на географските информационни системи (ГИС).** Същност и структура. Разработки на ГИС за Българската армия – общо описание и принципи на изграждане. Функционална структура на ГИС за работа с оперативна картна обстановка.
38. **Мобилизационно планиране – обект, предмет, цели и задачи на дисциплината.** Подготовка на страната за военни кризи и конфликти. Подготвителни ресурсни решения преди и по време на война.

- 39. Необходимост, същност и обхват на мобилизацията на страната.** Видове мобилизация. Икономически и военно-икономически потенциал. Характерни особености на икономиката във военно време и основни военно-икономически задачи на мобилизационното планиране.
- 40. Правна рамка на мобилизационната подготовка на националното стопанство.** Закон за отбраната и Въоръжените сили и подзаконовни нормативни актове, регламентиращи подготовката на националното стопанство за работа във военно време. Задачи на държавните органи и стопанските организации.

ЛИТЕРАТУРА

1. Габровски, К., Александров, К., Владимирова, К., Йовкова, Й. и Младенов, З. (2002). *Изследване на операциите*. УИ „Стопанство“.
2. Георгиев, В. (2005). *Управление на риска*, Военно издателство.
3. Георгиев, И. и Цветков, Ц. (1997). *Мениджмънт на фирмените иновации и инвестиции*. Стопанство.
4. Димитров, Д. (2005). *Икономически анализ „Разходи-ползи“ в отбраната и сигурността*. УИ „Стопанство“.
5. Иванов, Т. и Кендеров, Г. (1998). *Икономическа подготовка на страната за отбрана*. УИ „Стопанство“.
6. Иванов, Т. (2002). *Икономика на отбраната*. УИ „Стопанство“.
7. Иванов, Т. (2008). *Мениджмънт на отбраната и сигурността*. УИ „Стопанство“.
8. Павлов, Г. (2003). *Информационни технологии в отбраната и сигурността*. УИ „Стопанство“.
9. Христов, С. (2009). *Стратегически мениджмънт*. УИ „Стопанство“.
10. Цветков, Ц. (2005). *Иновации и инвестиции в отбраната*. УИ „Стопанство“.